

Výživné a insolvence

I když je výživné ve smyslu § 85 zák. o rod. zákonnou povinností rodiče nezletilého dítěte a tuto nemůže přenést na jinou osobu, ani se jí jinak než ze zákonem určených podmínek zbavit, je nutné probíhající insolvenční řízení a jeho dopad na trestní odpovědnost obviněného stíhaného pro trestný čin podle § 196 tr. zákoníku zkoumat i s ohledem na zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších změn. Dojde-li k insolvenčnímu řízení, je způsob placení jednotlivých dávek v době schváleného oddlužení organizován v režimu oddlužení a s majetkovou podstatou dlužníka tak nakládá ustanovený insolvenční správce, což fakticky znamená, že dlužník jako otec nezletilých dětí sice nemůže splátky uhrazovat, avšak, protože jeho zákonná vyživovací povinnost stále trvá, je povinen v rámci ní dbát na to, aby k plnění zákonné vyživovací povinnosti insolvenčním správcem docházelo. Musí proto od správce zjistit, zda jsou pravidelné platby na výživné hrazeny a pokud tomu tak není, je jeho povinností činit kroky k tomu, aby správce svou povinnost splnil.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 8 Tdo 1219/2012, ze dne 28.11.2012)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v neveřejném zasedání o dovolání obviněného J. J., proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 4. 2012, sp. zn. 6 To 155/2012, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu v Bruntále pod sp. zn. 2 T 220/2011, tak, že podle § 265k odst. 1 tr. ř. se zrušují rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 4. 2012, sp. zn. 6 To 155/2012, a rozsudek Okresního soudu v Bruntále ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. 2 T 220/2011. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. se zrušují další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. se Okresnímu soudu v Bruntále přikazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění :

Rozsudkem Okresního soudu v Bruntále ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. 2 T 220/2011, byl obviněný J. J. uznán vinným přečinem zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku, kterého se podle skutkových zjištění dopustil tím, že v době nejméně od října 2009 do července 2011, v K., okres B., ani jinde, ničím nepřispěl na výživu své nezletilé dcery, ač tak byl povinen činit na základě rozsudku Okresního soudu v Bruntále – pobočka v Krnově, ze dne 15. 9. 2009 sp. zn. 7 P 34/2005, částkou 3.000,- Kč měsíčně, vždy k 25. dni v měsíci předem, k rukám matky J. R., o nezletilou ani jinak nepečoval a vyživovací povinnost tak nekompenzoval, pracoval a měl finanční prostředky k placení výživného, za uvedenou dobu dlužil ještě nejméně 66.000,- Kč, přičemž tohoto jednání se dopustil i přesto, že byl rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 20. 5. 2011, který nabyl právní moci téhož dne, sp. zn. 6 To 203/2011, odsouzen pro trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání 3 měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu do 20. 5. 2012.

Za tento přečin byl obviněný podle § 196 odst. 3 tr. zákoníku odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku a čtyř měsíců, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tří roků. Současně mu byla podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku jako podmínka osvědčení ve zkušební době uložena povinnost platit běžné výživné a podle

možností dlužné výživné.

Krajský soud v Ostravě jako soud odvolací z podnětu odvolání podaného proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně obviněným rozsudkem ze dne 24. 4. 2012, sp. zn. 6 To 155/2012, rozsudek podle § 258 odst. 1 písm. e), odst. 2 tr. ř. zrušil ve výroku o trestu a za podmínek § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že podle § 46 odst. 1 tr. zákoníku upustil od potrestání obviněného.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím obhájce Mgr. J. B. z důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. dovolání, a to zejména proto, že nebyly naplněny všechny znaky skutkové podstaty přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 tr. zákoníku, a to zejména pro nedostatek společenské škodlivosti jemu za vinu kladeného jednání. Obviněný především zdůraznil, že s matkou nezletilých dětí uzavřeli dohodu o výchově a výživě společných dětí, která byla rozsudkem Okresního soudu v Bruntále, pobočka v Krnově, ze dne 15. 9. 2009, č.j. 7 P 34/2005-124, schválena. Podle ní se zavázali, že každý má ve výchově jedno dítě a každý má platit k rukám druhého rodiče na výživném na každé z dětí částku 3.000,- Kč měsíčně. Mimo tuto dohodu si však sjednali, že si stejné výživné vzájemně platit nebudou, ale že si každý tuto částku započítá. Z tohoto důvodu obviněný shledal, že s ohledem na toto započítání nemůže být jeho čin společensky škodlivý, neboť podle něj v případě, že by platil výživné na dceru, která byla svěřena matce, mělo by to neblahý důsledek pro syna, jehož má ve výchově a na jehož výživu matka nepřispívala. Z tohoto důvodu obviněný v tom, že na dceru, již má ve výchově matka, výživné pravidelně neuhrazoval, ale staral se sám o syna, kterého má ve výchově on, škodlivý následek předpokládaný u přečinu podle § 196 tr. zákoníku zcela absentuje, a proto nelze v jeho činu spatřovat naplnění znaků této skutkové podstaty. Obviněný dále vytkl, že soudy dostatečně nevyhodnotily, že usnesením ze dne 2. 3. 2010 Krajský soud v Ostravě zahájil insolvenční řízení k jeho osobnímu majetku a insolvenčním správcem ustanovil Mgr. M.G., která vstoupila do právního postavení dlužníka a přešla na ni dispoziční práva s majetkem dlužníka. Veškeré pohledávky proto bylo třeba uplatnit vůči této správce. Obviněný s odkazem na § 169 odst. 1 písm. e) a § 202 odst. 1, 3 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších změn (dále jen „[zák. č. 182/2006](#) Sb.“), zdůraznil, že výživné patří mezi pohledávky postavené naroveň pohledávkám za majetkovou podstatou, které mají v insolvenčním řízení právo na přednostní uspokojení před pohledávkami ostatních nezajištěných věřitelů. Uplatňují se vůči insolvenčnímu správci pořadem práva tak, jako by insolvenční správce v nich byl dlužníkem a správce je pak zákonem předepsaným přednostním způsobem uspokojuje z majetkové podstaty. Na základě těchto zásad insolvenčního řízení neměl obviněný v uvedeném období možnost svou zákonnou výživovací povinnost plnit, neboť okamžikem zahájení insolvenčního řízení a určením insolvenčního správce tento převzal jeho povinnost výživné plnit. Jestliže tato pohledávka nebyla ze strany insolvenčního správce uspokojena v plné výši a včas, bylo možné podle insolvenčního zákona, aby se věřitel domáhal jejího splnění žalobou podanou proti insolvenčnímu správci. Obviněný se proto nemohl od uvedené doby již dopouštět předmětného přečinu, neboť se svým majetkem nesměl disponovat. I z tohoto důvodu měla být zvažována zásada subsidiarity trestní represe zakotvená v ustanovení § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

V závěru dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 4. 2012, sp. zn. 6 To 155/2012, a rozsudek Okresního soudu v Bruntále ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. 2 T 220/2011, a aby ve věci rozhodl a zprostil jej obžaloby, případně aby přikázal věcně a místně příslušnému soudu, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

K dovolání se písemně vyjádřila státní zástupkyně působící u Nejvyššího státního zastupitelství, která po shrnutí obsahu dosavadního řízení a dovoláním napadených rozhodnutí, jakož i podmínek, za nichž lze dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. uplatnit, konstatovala, že možnost dohody o zápočtu výživného byla v posuzované trestní věci vyloučena věkem dětí. Charakter uvedené dohody však ani jedno z dětí neznevýhodnil v tom smyslu, že by se mu na výživném nedostalo toho, co je obsahem výživovací povinnosti. Uvedená dohoda zajišťovala, že každý z rodičů použije stejnou

částku na potřeby dítěte, které mu bylo svěřeno do jeho samostatné výchovy, a současně nebude muset platit výživné na potřeby dítěte svěřeného do výchovy rozvedeného manžela. Tato dohoda tedy fakticky potřeby nezletilých dětí zajišťovala. Nehrazení výživného obviněným na dceru, když stejně tak ani matka nečinila na syna, jehož měl obviněný ve své výchově, sice naplnilo znaky přečinu podle § 196 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku, avšak nepatrnou intenzitou. Vyjádřila pochybnost, zda je jednání obviněného možno i v takových souvislostech považovat za trestné. Trestnost by bylo možné shledávat jen v případě, pokud by potřeby obou dětí nebyly v reciprocitě, což však soudy neposuzovaly, neboť se nezabývaly otázkou, jak vysoké výživné měl a mohl obviněný v době činu platit, zda to odpovídalo potřebám nezletilé dcery a zda potřeby nezletilé dcery byly v rovnováze s potřebami jejího nezletilého bratra, kterého měl v péči obviněný. Ve vztahu k výhradám obviněného ohledně insolvenčního řízení, vyjádřila, že tento stav nezbavil obviněného povinnosti výživné i nadále platit, přičemž insolvenční správce je v zásadě pouze prostředníkem, který při splnění zákonných podmínek hradí výživné místo povinného rodiče. Vyživovací povinnost rodiče vůči dítěti má totiž osobní charakter, neboť ji lze splnit nejen placením výživného, ale i osobní péčí o dítě, a proto i v době insolvenčního řízení u rodiče dítěte stále tato povinnost trvá. Jestliže však zákonodárce přesunul z určitých důvodů povinnost hradit výživné na insolvenčního správce, pak v případě neuhrazování těchto pohledávek po dobu insolvenčního řízení správcem by se u obviněného, u něhož bylo schváleno oddlužení, nemuselo jednat o neplnění vyživovací povinnosti ve smyslu § 196 tr. zákoníku. Za nesprávné považovala, že soudy nezjišťovaly důvody, pro které insolvenční správkyně výživné nehradila, zda i ona nevycházela z dohody o zápočtu částek výživného, a jednak v jaké formě zavinění se obviněný trestné činnosti dopustil. Shledala tak potřebným zvažovat kritéria zásady subsidiarity trestní represe a navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 4. 2012, sp. zn. 6 To 155/2012, jakož i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Bruntále ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. 2 T 220/2011, a aby Okresnímu soudu v Bruntále přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Nejvyšší soud jako soud dovolací shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, 2 písm. a), h) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř., v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.).

Obviněný dovolání opřel o § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., podle něhož lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Tím, že obviněný brojil výhradně proti nesprávnosti použité právní kvalifikace, protože jeho jednání nemá žádné škodlivé důsledky, uplatnil námitky právní povahy v souladu s označeným dovolacím důvodem.

Nejvyšší soud po přezkoumání podmínek pro podání dovolání zjistil, že jsou splněny formální náležitosti dovolání, a protože neshledal takové vady, pro které by bylo nutné dovolání odmítnout podle § 265i odst. 1 tr. ř., přezkoumal podle § 265i odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost rozhodnutí, proti nimž bylo dovolání podáno, v rozsahu a z důvodů uvedených v dovolání, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející a posuzoval, zda je dovolání důvodné.

Obviněný vytýkal, že byl nesprávně uznán vinným přečinem zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku, jehož se dopustí ten, kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

Nesprávnost této právní kvalifikace obviněný spatřoval v tom, že soudy obou stupňů nedůsledně vyhodnotily dohodu o zápočtu úhrady výživného mezi oběma rodiči a to, že v době činu bylo na majetek obviněného vedeno insolvenční řízení, a že z těchto skutečností nevyvodily použití zásady subsidiarity trestní represe a z ní vyplývajícího principu „ultima ratio“.

Nejvyšší soud z odůvodnění napadených rozhodnutí shledal, že soudy obou stupňů vzaly na základě provedeného dokazování za prokázané, že i když byla rozsudkem Okresního soudu v Bruntále, pobočka v Krnově ze dne 15. 9. 2009, sp. zn. 7 P 34/2005, 9 PaNc 75/2008, schválena dohoda rodičů o svěřením nezletilému otce a nezletilé matky a každému z rodičů byla uložena povinnost s účinností od 1. 10. 2009 přispívat na výživu dítěte svěřeného do péče druhému z rodičů shodně částkou 3.000,- Kč měsíčně, a obviněný uvedenou částku 3.000,- Kč, přestože měl potřebné prostředky, na nezletilou dceru neplatil, dopustil se přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 písm. b) tr. zákoníku. Soudy dospěly k závěru, že obviněného nemůže vyvinít, pokud tak činil na základě dohody s matkou nezletilé dcery o vzájemném zápočtu stejných částech výživného, a to proto, že tento způsob vzájemného zápočtu je v rozporu se zákonem.

Soud prvního stupně v odůvodnění svého rozsudku na straně 3 vysvětlil, že „sama skutečnost, že obviněný výživné neplatil proto, že mu výživné neplatila ani matka, ho nemůže zbavit trestní odpovědnosti, poněvadž si byl vědom, že výživné platit má, a to bez ohledu na to, zda na další dítě matka platí či nikoliv“. Tento soud však probíhající insolvenční řízení ani důsledky z něj vyplývající pro obviněného a jemu za vinu kladený čin neposuzoval.

Odvolací soud na straně 2 až 3 odůvodnění rozsudku vysvětlil, že „dohoda rodičů, že si nebudou vzájemně platit výživné ve shodné výši, je neplatná, neboť výživné je určeno pro potřeby dítěte, nikoliv rodičů, a nejedná se o dávku, kterou by mohl rodič volně disponovat podle své úvahy, a proto k tomuto zápočtu nelze právně přihlížet.“ Podle názoru odvolacího soudu je však při naplnění všech znaků uvedené skutkové podstaty možné zjištění skutečnosti promítnout do úvah o trestu. Proto, když obviněný svého jednání litoval, projevil účinnou snahu po nápravě tím, že na sebe podal návrh na insolvenční řízení a zajistil tak, že platí výživné včas, podle odvolacího soudu není nutné na obviněného působit trestem, a proto při nezměněném výroku o vině po zrušení výroku o trestu rozhodl tak, že upustil od potrestání obviněného.

Nejvyšší soud takto vyjádřené závěry obou soudů o nezbytnosti postavit obviněného před soud a v jeho činu shledat naplnění znaků skutkové podstaty uvedeného přečinu považuje za vydané bez uvážení všech důležitých a podstatných skutečností, a tudíž za předčasné. Z obsahu obou uvedených rozhodnutí totiž plyne, že se soudy nezabývaly všemi rozhodnými okolnostmi a nevážíly řádně vše, co se v podané věci zejména ve prospěch obviněného prokazuje, event. dokazování nezaměřily na prokázání dalších ve věci pro posouzení viny obviněného důležitých otázek. Především se nezabývaly škodlivostí jeho činu pro společnost z hlediska okolností, za nichž byl čin spáchán, a nevážíly ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku možnosti použití zásady subsidiarity trestní represe při využití principu „ultima ratio“, jak obviněný v dovolání vytýkal. Nezkoumaly ani neplnění vyživovací povinnosti obviněného, za něhož v průběhu insolvenčního řízení měla výživné zasílat ustanovená insolvenční správkyň Mgr. M. G., event. proč tato tak nečinila.

Protože soudy ze všech těchto hledisek čin obviněného neobjasnily a neprovedly potřebné kroky k tomu, aby věc řádně posoudily, nemohla napadená rozhodnutí obstát a Nejvyšší soud, jenž shledal dovolání obviněného důvodným, zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 4. 2012, sp. zn. 6 To 155/2012, a rozsudek Okresního soudu v Bruntále ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. 2 T 220/2011, včetně všech dalších rozhodnutí na tato zrušená rozhodnutí obsahově navazujících, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a Okresnímu soudu v Bruntále poté přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I když soudy vzaly do úvahy, že přečinem zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zákoníku je poskytována ochrana osobám, které mají podle zákona nárok na výživu, jenž je v případě nezletilých dětí vymezen v § 85 odst. 1, 2 zák. o rod., podle něhož vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá, pokud děti nejsou samy schopny se živit, jakož i to, že oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů, již s menší důsledností posuzovaly kritéria

pro určení výživného, jak jsou stanovena v § 96 odst. 1 zák. o rod. Podle něho při určení výživného přihlédne soud k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného.

Na podkladě těchto obecných základních zákonných kritérií je totiž ve vztahu k posuzování podmínek pro naplnění znaků skutkové podstaty přečinu podle § 196 tr. zákoníku nutné připomenout, že výživným se rozumí nejen výživné poskytované v penězích, ale i výživné vynakládané v tzv. naturální formě, přičemž výživným tu je nejen poskytování stravy, ale i ošacení a řádného bydlení, péče o zdraví a čistotu dítěte, výkon dohledu nad ním a popř. i opatřování dalších prostředků potřebných pro všestranný vývoj dítěte ve smyslu příslušných ustanovení zákona o rodině. Poskytování naturálních potřeb je v plnění zákonné povinnosti vyživovat jiného ve smyslu § 196 tr. zákoníku (srov. rozhodnutí č. 26/1982-I Sb. rozh. tr.). Rovněž je vhodné zmínit, že o trestný čin podle § 196 tr. zákoníku může jít jen při zaviněném neplnění zákonné vyživovací povinnosti nebo vyhýbání se takové vyživovací povinnosti, které je soustavné a trvá delší dobu (srov. rozhodnutí č. 22/1964 a č. [49/1992](#) Sb. rozh. tr.).

Oba soudy v posuzované věci sice v souladu s těmito hledisky dospěly k závěru, že obviněný po vymezenou dobu matce nezletilé dcery stanovené výživné ve výši 3.000,- Kč nehradil, avšak již s menší důsledností zvažovaly, za jakých okolností k tomu došlo. Jak bylo výsledky provedeného dokazování prokázáno, bylo tomu tak proto, že ani matka dětí nezasílala výživné ve stejné výši na druhé nezletilé dítě, které bylo svěřeno do výchovy obviněnému jako otci, a že takto jednali zpočátku po vzájemné dohodě, a to až do doby, než matka na obviněného podala trestní oznámení.

Jak vyplývá z odůvodnění napadených rozhodnutí, oba soudy tuto situaci braly do úvahy, avšak aniž by posuzovaly především objektivní dopady takové dohody na poměry nezletilých dětí, vyšly z obecného závěru, byť zákonem stanoveného, že taková dohoda není v souladu se zákonem. Přestože jde o konstatování učiněné v souladu s § 97 odst. 3 věta druhá zák. o rod., podle něhož proti pohledávkám na výživné, které je poskytováno nezletilým dětem, není započtení přípustné, neboť se jedná o kogentní ustanovení, od kterého se subjekty rodinněprávního vztahu nemohou odchýlit, nelze se při zvažování trestní odpovědnosti pachatele za přečin podle § 196 tr. zákoníku spokojit jen s tímto argumentem, ale je potřeba zkoumat naplnění všech znaků skutkové podstaty tohoto přečinu jak z hlediska subjektivních znaků, tak i celkového posouzení jeho škodlivosti pro společnost. Závěry o tom, že jde o společensky škodlivý čin, na nějž je nutné aplikovat prostředky trestního práva, musí vyplynout nejen z toho, že fakticky nebyla příslušná částka na výživu dítěte svěřeného do výchovy druhého z rodičů obviněným hrazena, ale je nutné při vzájemném započtení částek na výživu z trestně právního hlediska posuzovat, zda a případně jaké měla tato v rozporu se zákonem o rodině učiněná dohoda rodičů trestně právní důsledky. Je totiž nutné vycházet z toho, že i když jde o právní vztah, který nekoresponduje se zákonem (v daném případě jde o neplatný právní úkon (viz § 39 obč. zák.), tato skutečnost, byť jsou formálně naplněny znaky trestného činu, ještě nemusí vyústit v závěr o tom, že jde o trestný čin, ale je zapotřebí v takové situaci zvažovat subsidiaritu trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku. V případě, že jsou částky výživného na obě děti, které jsou přiměřené věkem, stejné a tyto děti žijí ve srovnatelných poměrech, bude se zřejmě jednat o čin, který nevykazuje potřebnou společenskou škodlivost, jak má na mysli § 196 tr. zákoníku.

Je totiž nutné připomenout, že i z hlediska rodinného práva je započtení stejné částky výživného mezi rodiči nezletilých dětí tolerováno a lze poukázat na to, že „takové situace nastávají a v praxi takové započtení běžně nastává, zejména stanoví-li soud výživné ve stejné výši, případně výživné poskytuje pouze ten z rodičů, jemuž byla určena vyšší částka, a to pouze ve výši rozdílu mezi oběma výživnými, protože vzájemné zasílání výživného ve výši určené soudem se povinným rodičům nemůže zdát logické“ (srov. Hrušáková M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 473).

Soudy v projednávané věci možnost použití subsidiarity trestní represe nezkoumaly a důsledně všechny okolnosti rozhodné pro závěr o spáchání přečinu podle § 196 tr. zákoníku neposuzovaly, ale omezily se jen na závěr o naplnění formálních znaků této skutkové podstaty, a to aniž by učinily potřebné závěry o zavinění obviněného ve smyslu § 15 odst. 1 písm. a), b), event. § 16 odst. 1 písm. a), b) tr. zákoníku. Ve vztahu k naplnění subjektivní stránky ve svých rozhodnutích neučinily žádné závěry a formu zavinění vůbec neřešily. Nepromítly tedy do svých úvah o trestní odpovědnosti obviněného to, že syn, jehož měl obviněný svěřeného do výchovy, byl téměř stejného věku jako dcera, kterou měla ve výchově matka, a že potřeby obou dětí byly zřejmě obdobné a tedy u obou odpovídající započtené částce. Bylo však nutné zjistit, jaké byly výchovné poměry u každého z rodičů a zda obviněný o dceru, jíž neměl ve své výchově a měl jí poskytovat výživné, jevil osobní zájem, zda jí ho dával najevo a jakým způsobem. Posouzení těchto skutečností ve vzájemných souvislostech mohlo vést k závěru o tom, zda jen samotné nezasílání částky na výživu dítěte, když takto nebylo v rámci započtení výživné poskytováno ani dítěti, které měl obviněný ve své výchově, je možné klást obviněnému z hlediska jeho zavinění za vinu ve smyslu § 196 tr. zákoníku.

Vedle tohoto nedostatku spočívajícího v absenci úvah o zavinění obviněného soudy obou stupňů dostatečně nezvážíly ani to, jaký dopad měl čin obviněného z hlediska společenské škodlivosti na zájmy chráněné § 196 tr. zákoníku ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku.

Z obsahu podaného dovolání je tedy zřejmé, že obviněný se domáhá své beztrestnosti požadavkem na využití zásady subsidiarity trestní represe. K tomuto jeho požadavku je třeba uvést, že ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku lze trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Z tohoto vymezení, které navazuje na zásadu zákonnosti vyjádřenou v § 12 odst. 1 tr. zákoníku, podle níž jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze uložit, plyne, že trestní represe, tj. prostředky trestního práva je možné v konkrétní věci použít jen tehdy, když jde o společensky škodlivé jednání a uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu nepostačuje.

Takto definovanou zásadou „ultima ratio“ jako jednou ze základních zásad trestního práva je zajištěno, aby prostředky trestního práva byly použity zdrženlivě, především tam, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní. Tím je vyjádřena funkce trestního práva jako krajního prostředku ve vztahu k ostatní deliktivní právní úpravě (správněprávní, občanskoprávní, obchodněprávní apod.). Z uvedeného vyplývá, že trestnými činy mohou být pouze závažnější případy protispoločenských jednání, a to podle zásady, že tam, kde postačí k regulaci prostředky správního nebo civilního práva v širším slova smyslu, jsou trestněprávní prostředky nejen nadbytečné, ale z pohledu principu právního státu také nepřijatelné. Ochrana majetkových vztahů má být v prvé řadě uplatňována prostředky občanského a obchodního práva a teprve tam, kde je taková ochrana neúčinná a kde porušení občanskoprávních vztahů svou intenzitou dosahuje zákonem předpokládané společenské škodlivosti, je namísto uvažovat o trestní odpovědnosti (srov. k tomu např. nález Ústavního soudu pod sp. zn. II. ÚS 372/2003, I. ÚS 558/2001, I. ÚS 69/2006, I. ÚS 541/2010, II. ÚS 1098/2010). Pokud jde o naplnění objektivních znaků trestného činu, při promítnutí principu ultima ratio, nemůže být ignorována občanskoprávní stránka věci. Trestní právo a trestněprávní kvalifikaci určitého jednání, které má soukromoprávní základ, jako trestného činu je třeba považovat za ultima ratio, tedy za krajní právní prostředek, který má význam především celospolečenský, tj. z hlediska ochrany základních společenských hodnot.

V této souvislosti soudy nezkoumaly rozhodné skutečnosti, především to, v jakých poměrech obviněný vychovával svého syna, jehož měl svěřeného ve výchově, a zda kromě částky na výživné (která byla kompenzována tím, že matka na jemu svěřeného syna rovněž žádné výživné nehradila) o svou dceru jinak pečoval, zda jí brával na víkendy, event. na prázdniny, zda jí kupoval dárky a zda tedy vůči ní projevoval osobní péči. Je totiž v projednávané věci nutné připustit, že se zde nejedná o

typický případ neplnění zákonné výživovací povinnosti právě proto, že obviněný a matka měli ve výchově každý jedno ze společných dětí, které vychovávali a na které měli vzájemně výživné hradit. Je totiž zřejmé (jak je akceptováno i v teorii rodinného práva) při stejné výši výživného na každé z dětí při stejných výchovných poměrech těchto dětí, že se vzájemné zasílání stejné částky na každé z dětí může rodičům jevit z jejich pohledu jako formální akt, který se prodraží v rámci bankovních služeb. Proto i z trestněprávního pohledu je nutné na tuto, i když v rozporu se zákonem činěnou praktiku, nahlížet s jistou shovívavostí, a je nutné zkoumat nejen samotný fakt, že se nezletilému dítěti nedostane jemu zákonem uznané výživné ve stanovené výši, ale tuto okolnost je potřeba hodnotit z pohledu toho, že je toto výživné zahrnuto v péči rodiče, jemuž je dítě svěřeno do výchovy, neboť tím, že tato částka není zaslána na druhé dítě, je poskytnuta v rámci kompenzace u druhého z rodičů. Tento faktický stav má význam právě pro celkové posouzení škodlivosti takového činu, která se významně snižují, pokud jsou poměry obou dětí, u nichž se výživné rodiči navzájem kompenzuje, v zásadě stejné a jestliže rodičovská péče se ohledně obou dětí projevuje i dalšími formami.

Kromě těchto nedostatků soudy vůbec nezkoumaly podmínky, za nichž se odvíjí výživovací povinnost obviněného, který se v době vymezeného trestného jednání dostal do osobního bankrotu, ani tím, jaký byl dopad tohoto insolvenčního řízení na trestnost činu obviněnému kladeného za vinu. Nejvyšší soud poukazuje na obsah spisu, v němž shledal, že usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 3. 2010, sp. zn. KSOS 14 INS 897/2010, které nabylo právní moci dne 23. 3. 2010, bylo rozhodnuto o úpadku obviněného. Insolvenční správkyň byla ustanovena Mgr. M.G. a bylo povoleno řešení úpadku oddlužením (č. l. 33 - 34). Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. KSOS 14 INS 897/2010, rozhodl tak, že I. schválil oddlužení dlužníka (obviněného) plněním splátkového kalendáře. II. Uložil plátcí mzdy dlužníka (obviněného), aby „po doručení tohoto usnesení bez ohledu na jeho právní moc, prováděl ze mzdy nebo jiného příjmu dlužníka srážky ve stejném rozsahu, v jakém z nich mohou být při výkonu rozhodnutí nebo při exekuci uspokojeny přednostní pohledávky“. III. Insolvenční správkyň uložil „aby ke každému 1. dni v měsíci z částky sražené ze mzdy dlužníka uhradila pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (např. stanovené výživné na nezletilé děti dlužníka)“ (č. l. 35 - 37).

Obsahem spisu jsou též zprávy insolvenční správkyň týkající se úhrad výživného, jehož součástí jsou také zprávy o plnění oddlužení za období roku 2011 (č. l. 39 až 40). Z obsahu těchto zpráv vyplývá, že insolvenční správkyň v době od července 2010 do července 2011, ač jí bylo známo, že obviněný má povinnost vyživovat jednu osobu, výživné z příjmu, který obviněný od svého zaměstnavatele za tuto dobu obdržel, nesrážela a tyto srážky začala provádět až s ročním zpožděním v červenci roku 2011. O těchto skutečnostech svědčí i její sdělení založená ve spise na čl. 38, 84 a 104.

I přesto, že je patrné, že insolvenční správkyň v uvedeném období od července 2010 do července 2011 za obviněného výživné neplnila, soudy ji jako svědkyňi nevyslechly a nedotázaly se jí, z jakých důvodů výživné za obviněného neplatila, ač jí tato povinnost plynula z jejího postavení a ze shora uvedeného usnesení Krajského soudu v Ostravě, a zda na tuto skutečnost obviněného upozornila či s ním o této okolnosti hovořila.

V této souvislosti je nutné připomenout, že i když je výživné ve smyslu § 85 zák. o rod. zákonnou povinností rodiče nezletilého dítěte a tuto nemůže přenést na jinou osobu, ani se jí jinak než ze zákonem určených podmínek zbavit, je nutné probíhající insolvenční řízení a jeho dopad na trestní odpovědnost obviněného stíhaného pro trestný čin podle § 196 tr. zákoníku zkoumat i s ohledem na zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších změn.

Dojde-li k insolvenčnímu řízení, tak jako tomu je v tomto případě, je způsob placení jednotlivých dávek v době schváleného oddlužení organizován v režimu oddlužení a s majetkovou podstatou dlužníka tak nakládá ustanovený insolvenční správce (viz § 203 zák. č. [182/2006](#) Sb.), což fakticky

znamená, že dlužník jako otec nezletilých dětí sice nemůže splátky uhrazovat, avšak, protože jeho zákonná vyživovací povinnost stále trvá, je povinen v rámci ní dbát na to, aby k plnění zákonné vyživovací povinnosti insolvenčním správcem docházelo. Musí proto od správce zvědět, zda jsou pravidelné platby na výživné hrazeny. Pokud tomu tak není, je jeho povinností činit kroky k tomu, aby správce svou povinnost splnil.

Jestliže bylo usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 2. 3. 2010, sp. zn. KSOS 14 INS 897/2010, které nabylo právní moci dne 23. 3. 2010, rozhodnuto o úpadku obviněného, pak ve smyslu § 109 odst. 4, 5 zák. č. [182/2006](#) Sb. tímto usnesením došlo k zahájení insolvenčního řízení a nastaly účinky insolvenčního řízení, které trvají, nestanoví-li zákon u některého ze způsobů řešení úpadku jinak, do skončení insolvenčního řízení. Obviněný se tak ocitl v režimu insolvenčního řízení, v němž podle § 111 odst. 1 zák. č. [182/2006](#) Sb., nerozhodne-li insolvenční soud jinak, je dlužník povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet. Podle § 111 odst. 2 cit. zák. se tato omezení netýkají mimo jiné úkonů nutných ke splnění zákonné vyživovací povinnosti, a proto obviněný mohl ještě v rámci tohoto režimu svou vyživovací povinnost plnit sám, a to až do okamžiku schválení oddlužení, k němuž došlo na základě usnesení Krajského soudu v Ostravě usnesením ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. KSOS 14 INS 897/2010, dnem 24. 6. 2010.

Tímto rozhodnutím o oddlužení ve smyslu § 406 a § 407 zák. č. [182/2006](#) Sb. nastaly účinky oddlužení, pro které má význam ustanovení § 203 odst. 1 zák. č. [182/2006](#) Sb., podle něhož pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň [mezi ně podle § 169 odst. 1 písm. e) zák. č. [182/2006](#) Sb. patří i pohledávky věřitelů na výživném] se uplatňují vůči insolvenčnímu správci pořadem práva tak, jako by insolvenční správce byl v nich dlužníkem. Podle § 203 odst. 3, 4 cit. zák. insolvenční správce uspokojí pohledávky podle odstavce 1 z majetkové podstaty. Neuspokojí-li insolvenční správce pohledávky podle odstavce 1 v plné výši a včas, může se věřitel domáhat jejich splnění žalobou podanou proti insolvenčnímu správci.

Na základě této právní úpravy bylo postupováno i v rámci insolvenčního řízení, které bylo dne 2. 3. 2010 na majetek obviněného schváleno. Pokud jde o vyživovací povinnost obviněného, skutečnost, že byl s ohledem na podmínky § 111 odst. 1, 2 zák. č. [182/2006](#) Sb. povinen zdržet se od 2. 3. 2010 nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, jej nezbavovala povinnosti plnit svou vyživovací povinnost, a to i bez ohledu na to, že úpadek jeho majetku byl již prohlášen. Povinnost výživné za obviněného platit přešla na insolvenční správkyni totiž až na základě rozhodnutí o oddlužení ze dne 24. 6. 2006, kdy bylo s účinky předpokládanými v § 407 zák. č. [182/2006](#) Sb. schváleno oddlužení obviněného a usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 6. 2010, sp. zn. KSOS 14 INS 897/2010, byly stanoveny podmínky, jak toto oddlužení bude ustanovenou insolvenční správkyní prováděno. Podle tohoto rozhodnutí tato jmenovaná insolvenční správkyně měla ze mzdy obviněného ke každému 1. dni v měsíci, počínaje měsícem červencem 2010, strhávat výživné na dceru obviněného, neboť šlo o pohledávku postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou.

Jak se však z obsahu spisu podává, jmenovaná insolvenční správkyně tak nečinila po dobu od července 2010 do července 2011 a první splátku zaslala až v červenci 2011. Od té doby tak činila i nadále.

Ač je v této věci patrné, že doba od července 2010 do července 2011 představuje větší část doby, která je obviněnému kladena za vinu, a obviněný po tuto dobu nebyl oprávněn sám nakládat, s ohledem na principy režimu oddlužení, v němž se po tuto dobu nacházel, s vlastními finančními prostředky, nýbrž tak za něj byla povinna činit insolvenční správkyně, která tak v rozporu se svými povinnostmi (viz shora citované rozhodnutí o oddlužení) nečinila, soudy se touto skutečností nezabývaly.

Soudy obou stupňů tudíž nevzaly do úvahy všechny shora naznačené souvislosti, a to přesto, že jejich zjištění a ověření bylo určující pro stanovení doby, kdy obviněný vědomě svou vyživovací povinnost neplnil, jakož i rozsahu a míry zavinění obviněného. Při respektování shora rozvedené právní úpravy insolvenčního řízení totiž bez doplnění dokazování o výsledch zejména insolvenční správky Mgr. M. G. nelze stanovit, jak dalece obviněný za neplnění vyživovací povinnosti v konkrétních poměrech odpovídal. Bude tudíž nutné zjistit, zda obviněný byl insolvenční správky informován o tom, že neprovádí splátky výživného na dceru, a zda se o to sám zajímal. Rovněž bude nutné zjistit, proč tak insolvenční správky po celý uvedený rok (od července 2010 do července 2011) nečinila, když tato povinnost přímo z citovaného rozhodnutí o oddlužení plynula. Za tím účelem se jeví potřebným obviněného a insolvenční správky před soudem vyslechnout, event. provést další důkazy, které v průběhu tohoto doplnění teprve vyplynou.

Ze všech shora rozvedených důvodů na soudu prvního stupně, jemuž se věc s ohledem na zjištěné nedostatky vrací k novému projednání a rozhodnutí, bude, aby v souladu s výše uvedenými úvahami zejména doplnil dokazování v naznačeném směru tak, aby zejména vyslechl obviněného a matku nezletilých dětí a vyžádal zprávy o poměrech obou nezletilých dětí a řádně prověřil, jaká byla výchovná prostředí obou dětí a jak se obviněný o dceru, již neměl ve výchově, staral, jaký k ní měl vztah apod. Teprve po doplnění dokazování v tomto směru a provedení dalších důkazů, které mohou shora naznačené otázky objasnit, bude možné učinit jednoznačný závěr o tom, zda obviněný jednal úmyslně nebo z nedbalosti, a nebo se vůbec jeho zavinění nedá v daném případě dovodit.

Rovněž pak bude soud muset velmi pečlivě zkoumat, zda jde za daných a zjištěných skutečností o čin trestný. Lze totiž i za stávajícího stavu, bez uvážení výsledku dokazování, které bude muset soud provést, poukázat na to, že škodlivost činu obviněného je velmi nízká a nasvědčuje spíše možnosti využití principu „ultima ratio“, což však prozatím bez výsledků dokazování, které bude teprve doplněno, nelze bezpečně a spolehlivě určit.

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Trestní odpovědnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oběť trestného činu](#)
- [Dohoda o vině a trestu](#)
- [Zajištění nároku poškozeného](#)
- [Práva obviněného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu](#)
- [Neoprávněná činnost pro cizí moc](#)
- [Kvalifikace skutku](#)
- [Odnětí věci rozhodujícímu soudci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhradní trest](#)
- [Výkon trestu](#)